

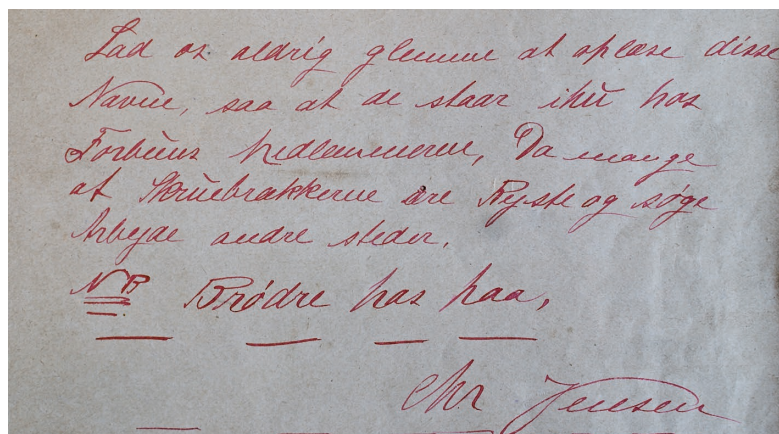
Smedene lockoutes i 1897

I 1897 var der mange lockouter i jernindustrien, og det berørte også afdelingen i Roskilde. Den største af konflikterne ramte hele landet. Det startede med, at arbejderne på 3 fabrikker i Aalborg forlod arbejdspladsen, fordi de ikke kunne få lønforhøjelse. Men den egentlige grund var en anden: fabrikanterne havde – uden at forhandle med arbejderne – ophængt et nyt reglement på arbejdspladsen: "Fælles-værkstedesregler." Det ville arbejderne ikke finde sig i, og de nægtede at gå på arbejde, før det nye reglement var blevet fjernet, og derfor blev de lockoutet.

Konflikten bredte sig hurtigt til hele landet, og d. 18. marts sendte Foreningen af Fabrikanter i København et brev til Dansk Smede- og Maskinarbejder Forbund (DSMF): "I anledning af den på maskinfabrikkerne i Aalborg herskende konflikt, som i sin udvikling har ført til en delvis lockout og strejke i provinserne, tilbyder bestyrelsen ... sin mægling" - dog først når arbejdet var blevet genoptaget. Forhandlingerne skulle starte tirsdag d. 23. marts. I Roskilde holdt fagforeningen et medlemsmøde d. 20. marts, og her oplæste formanden en orientering fra Forbundet.

Dagen efter var der møde for smede og maskinarbejdere i forsamlingsbygningen på Enghavevej, og der kom over 2.000 medlemmer. Her orienterede forbundsledelsen om situationen, og der blev vedtaget en resolution, som støttede den måde "hovedbestyrelsen hidtil er optrådt i konflikten ... og opfordrer til ... ikke at fravige arbejdernes krav om medbestemmelse såvel over værkstedsordninger som løn". Derfor kunne Forbundet svare fabrikanterne, at man gerne ville forhandle.

En "opfordring" i afdelingens ældste protokol fra 1893 til at huske på skruebrækkerne, som ofte rejste hurtigt videre til andre steder, hvor de håbede på at få arbejde.

Lad os aldrig glemme at opføre disse
Navne, saa at de staar ihit hos
Forbunds Medlemmerne, Da mange
af Skruebrækkerne ere Rejste og søge
Arbejde andre steder.
Med Brodre her hos,
Mr Jensen

Men forhandlingerne førte ikke til noget, og modsætningerne var kun blevet større. Samme dag erklærede fabrikantforeningens formand, at der nu var lockout overalt i provinsen.

Smedeforbundet var nødt til at spare på pengene, for det så ud til, at konflikten blev langvarig. Derfor skrev Forbundet til metalarbejdernes fagforeninger i flere tyske byer. Man fortalte, hvad der skete i Danmark, og man opfordrede tyskerne til at ansætte unge danske smede, som kom til deres by. Forbundet forventede, at flere end 1.000 unge ugifte smede ville rejse ud - det var der ikke noget nyt i, fordi det var almindeligt, at danske håndværkere rejste til Tyskland for at arbejde. Afdelingen i Aarhus meddelte, at omkring 40 smede var rejst til Tyskland. På den måde fik man strejkekassen til at holde længere.

Nationalbankdirektør Strøm og flere andre gjorde forsøg på at mægle. De henvendte sig til fabrikanterne for at få optaget forhandlinger om værkstedsreglerne, og de forhandlede direkte med De samvirkende Fagforeninger i København - uden om smedene. Værkstedsreglerne blev derefter suspenderet indtil d. 1. maj, og man håbede at nå en løsning inden. Uenigheden om lønnen måtte parterne selv løse ved forhandling eller gennem voldgift. Men forhandlingsresultatet gjaldt kun, hvis arbejdet blev genoptaget. Det skabte ikke den ro på arbejdsmarkedet, som nationalbankdirektøren havde forventet, og i stedet kom der flere strejker i andre fag.

Et smedeværksted i Roskilde en gang i 1890'erne: 1 mester, 2-3 søvende, 3 lærlinge og 2-3 arbejdsdreng. Læg mærke til, at de alle har en hovedbeklædning - mester med bowler og de fleste andre med kasketter. Roskilde lokalhistoriske Arkiv.

Da afdelingen i Roskilde samtidig holdt generalforsamling, diskuterede man tilsyneladende ikke konflikten, der står ikke et ord om den i protokollen. I stedet behandlede man en gammel sag om en skruebrækkeransøgning fra en maskinarbejder fra Helsingør, som havde fået 30 kr. i rejsepenge, og så var han bare forsvundet. På et medlemsmøde i januar 1897 var der enighed om, at han ikke kunne optages i afdelingen. Generalforsamlingen i april 1897 bestemte noget andet - nu kunne han blive medlem, hvis han betalte dobbelt kontingent og de 30 kroner, han skyldte, inden d. 1. juli - med 5 % i rente - og så vedtog man, at afdelingen skulle købe 2 aktier i Fællesbageriet.

I juni skrev *Roskilde Tidende*, at en ny lockout i jernindustrien truede, fordi fabrikkerne mente, at Dansk Smede- og Maskinarbejder Forbund ikke havde levet op til forliget fra d. 29. marts. Forbundet havde nemlig - uden at forhandle med fabrikkerne - støttet to arbejdsnedlæggelser i Odense og i Slagelse. Fabrikkerne ville derfor indføre lockout fra d. 9. juni på alle deres virksomheder, hvis ikke arbejdet var blevet genoptaget i Odense og Slagelse. De samvirkende Fagforeninger i København erklærede, "at de i Slagelse og Odense strejkende smede- og maskinarbejdere ikke skal genoptage arbejdet." Derfor blev flere end 3.000 smede og maskinarbejdere lockoutet, men formerne og andre, der arbejdede i jernindustrien, blev ikke berørt. I den situation vedtog medlemmerne i Roskilde afdelingen at forhøje kontingentet - konflikten var truende nær.

Fabrikanternes frist udløb d. 9. juni. Dagen efter besluttede medlemmerne, at de ikke gik i arbejde, og samtidig fik afdelingen en meddelelse fra Forbundet om, at der skulle opkræves et lockoutbidrag.

På generalforsamlingen 2 dage efter fremlagde et udvalg et forslag om et arbejdsanvisningskontor, og det blev enstemmigt vedtaget - vi ved bare ikke, hvad det gik ud på, men det var afdelingens kasserer, der skulle lede arbejdsanvisningen - han skulle have et honorar på 2 kr. om måneden.

Fagforeningerne i Roskilde demonstrerede d. 20. juni for at støtte de lockoutede kolleger - smedene og maskinarbejderne havde fået fremstillet 2 bannere med teksten: "Støt de udelukkede smede og maskinarbejdere i deres kamp for tilværelsen."

På medlemsmøderne i afdelingen læste formanden altid de vigtige meddelelser, som man modtog fra hovedbestyrelsen - men der står sjældent noget om indholdet i proto-

kollen. Der er en lille undtagelse fra et møde i august, hvor man får løftet en lille flig, idet der står, at der på Forbundets opfordring blev valgt nogle medlemmer til at opkræve støttebidragene til de lockoutede.

Formanden for De samvirkende Fagforeninger i København skrev d. 17. juni til fabrikantforeningerne, og han foreslog, at man skulle forhandle igen, og at parterne skulle vise gensidig imødekommethed, fordi alle ønskede, at konflikten blev stoppet. Dansk Smede- og Maskinarbejder Forbund ville også gerne forhandle, men fabrikantforeningen ville stadigvæk ikke forhandle, før arbejdet var blevet genoptaget i Slagelse og Odense.

Under lockouten opstod der problemer i Roskilde, fordi der blev udført noget montørarbejde på Maglekilde Maskinfabrik, og formanden havde været henne på fabrikken for at få styr på tingene. Det hjalp dog ikke, og Chr. Klem foreslog på afdelingsmødet i begyndelsen af juli, at afdelingen skulle skrive til hovedbestyrelsen, fordi det lignede skruebrækkeri.

Parterne forhandlede i løbet af sommeren for at stoppe lockouten, og i slutningen af juli gik lønmodtagerne med til at lade de tilbageværende punkter indgå i en voldgift. Hvis det skete, ville arbejdet blive genoptaget i Slagelse og Odense fra det tidspunkt, hvor lockouten stoppede. Fagforeningerne understregede, at de lønsatser, som voldgiften nåede frem til, skulle gælde fra den dag, hvor arbejdet blev genoptaget.

Svendehjemmet lå i Jernbanegade 38 i Roskilde. Det var et sted, hvor de farende svende – bl.a. naverne – kunne overnatte og spise. Svendehjemmet lå i et område med mange værtshuse, så det var en vigtig "helle" for mange. Foto: Hans-Christian Eisen.

Det løste bare ikke konflikten med det samme, fordi fabrikkerne ikke var indstillet på, at alle punkter skulle med i voldgiften – det skulle der først forhandles om.

I Roskilde opstod der igen en konflikt på Fog & Larsens Vognfabrik i august 1897. Det drejede sig om en nyansat svend, der ikke blev betalt efter overenskomsten - han fik kun udbetalt 16 kr. pr. uge. Fagforeningen sendte derfor 2 mand hen til fabrikkerne, for at få dem til at overholde overenskomsten. Da mæglingen mislykkedes, pålagde afdelingen et bestyrelsesmedlem, at han skulle forhandle på afdelingens vegne. Vi kender ikke resultatet, men formentlig blev sagen løst uden strejke. Det var på samme tid, at afdelingen udtrykte stor utilfredshed med Forbundet, som man opfattede som meget nedladende, og at medlemmerne bare blev opfattet som nikkedukker – det var for meget!

Den landsdækkende lockout sluttede d. 8. september 1897 med det, der senere blev kaldt "det lille septemberforlig". Forliget bestod af ni punkter, og det var blevet forhandlet af formanden for Arbejdsgiverforeningen af 1896 Niels Andersen og formanden for De samvirkende Fagforeninger Jens Jensen.

Det fremgår af forliget, at når arbejdet blev genoptaget mandag d. 13. september, så skulle det så vidt muligt være på det sted, hvor man arbejdede, da konflikten brød ud, og der skulle gælde de samme vilkår for arbejdets udførelse uden lønreduktion. Sagerne fra Odense og Slagelse skulle derimod afgøres ved voldgift.

Der var enighed om, at der i fremtiden ikke måtte startes arbejds konflikter fra nogen af parterne, før der havde været forhandlet mellem de pågældendes bestyrelser.

Love for værkstedsclubber skulle godkendes af fagforeningerne, og de skulle være i overensstemmelse med overenskomsten. Ligesom fagforeningsmedlemmer ikke måtte chikanere og forulempe arbejdere, der ikke var i fagforening.

Parterne ville medvirke til oprettelsen af en arbejdsdomstol, og de forpligtigede sig til at "indordne sig under denne domstol".

Værkstedsreglerne blev strammet op: bl.a. skulle en svend aflønnes med timeløn, hvis der ikke blev opnået enighed om akkorden. Disse ændringer skete på betingelse af, at Dansk Smede- og Maskinarbejder Forbund ophævede en kongresbeslutning om, at der ikke kunne skrives en kontrakt med en gensidig opsigelsesfrist. Det skulle ændres i Forbundets love på den næste kongres. Det blev understreget, at det ikke var meningen at stille ar-

bejderne anderledes end før konflikten -også med hensyn til løn. Forliget skulle lægge grunden til et godt samarbejde mellem organisationerne, og derfor ville man ikke gå ind på de spørgsmål, hvor grovsmede havde fået lønforhøjelse uden om organisationerne.

Arbejdet skulle genoptages mandag d. 13. september, når forliget var godkendt af begge parter.

I Fagbladet beskrev man kort, hvordan svendene nu skulle agere under de nye regler, og at man bare skulle bruge telefonen.

Lockouten havde været dyr, og der var flere arbejdere, som ikke havde betalt det "pålignede ugentlige kontingent." Derfor vedtog en ekstraordinær generalforsamling i Munkebrostræde d. 30. september, at man ville prøve at indkassere pengene.

På trods af forliget, var der fabrikanter, som fortsat chikerede smede og maskinarbejdere, og formanden mente, at fabrikanterne "søgte at komme i klammeri med os ... men det skulle ikke lykkes dem".

Der var alligevel en følelse af lettelse, for man vedtog, at der som sædvanligt skulle afholdes en stiftelsesfest hos gæstgiver Andersen på selve årsdagen. Der skulle serveres bœf og brune kartofler, og det skulle skylles ned "med tilhørende akvavitter og en bajer." Bagefter skulle man have smørrebrød og ost.

Grænseproblemer – hvem skal lave gas- og vandarbejde?

Vognfabrikken Fogh & Larsen var tit et problem for afdelingen, og på mange medlemsmøder og generalforsamlinger diskuterede man problemerne på Vognfabrikken. I november 1897 var den gal igen, fordi en karetmager på Vognfabrikken lavede smedearbejde, og det ville smedene ikke

Svendehjemmet var privat, og de manglede altid penge. En ekstraordinær generalforsamling i 1892 skulle søge en ny mulighed for støtte til Svendehjemmet i en understøttelsesforening – mere ved vi ikke. Roskilde Tidende 24. maj 1892.

finde sig i. Næsten samtidig brugte en arbejdsmand på Maglekilde Maskinfabrik en boremaskine, og det måtte han ikke. I det sidste tilfælde henvendte man sig til Arbejdsmændenes Fagforening, for at de skulle løse grænseproblemerne. Disse episoder var ikke enestående, og de beskriver problemerne i jernfaget under den industrielle udvikling.

Lockouten i 1897 havde vist, at det var nødvendigt med et fagligt samarbejde på tværs af fagskel, og derfor burde man danne en "Sammenslutning af alle her i landet værende fagorganisationer." I december 1897 blev afdelingen i Roskilde indbudt til et delegeretmøde eller kongres i begyndelsen af 1898, men man vedtog, at afdelingen ikke skulle sende nogen.

Faggrænserne pegede ofte i forskellige retninger. Hvem skulle f.eks. lave vand- og gasarbejde? Det blev aktuelt, da en blikkenslagersvend på mødet i januar 1898 tog ordet: Han var vred over, at arbejdet med vand og gas ikke var forbeholdt blikkenslagerne. Men han understregede, at Blikkenslagerenes Fagforening gerne ville samarbejde med smedene for at få arbejdet bedre betalt. Der blev nedsat et udvalg med repræsentanter fra begge fagforeninger, som skulle se på sagen.

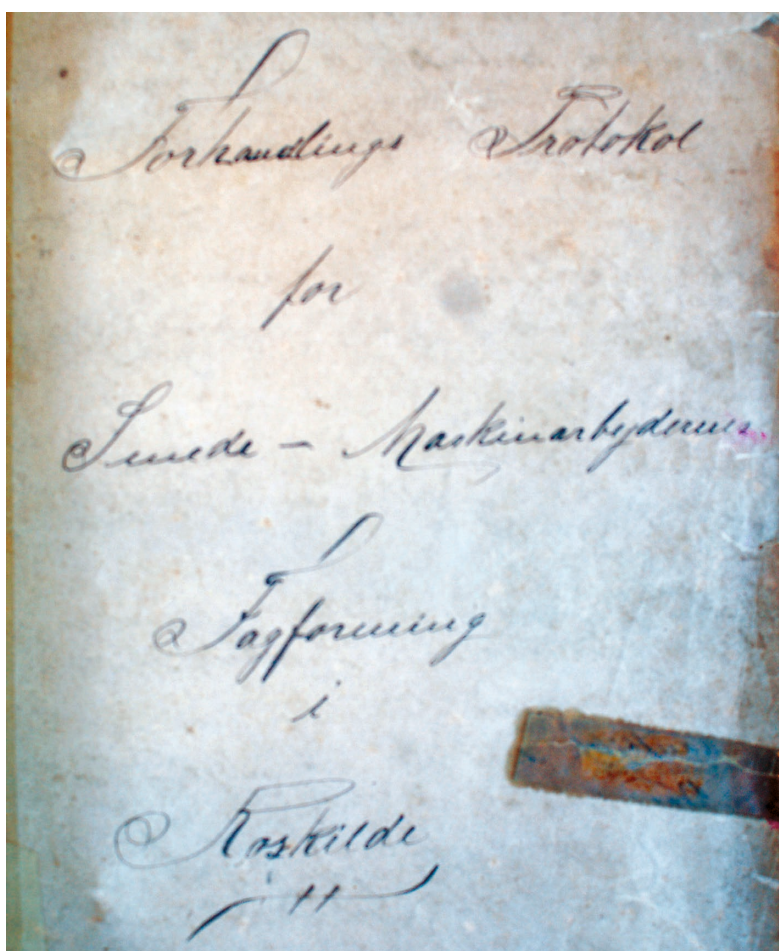
Bestyrelsen sendte samtidig et brev til Forbundet for at blive vejledt i, hvordan man skulle ordne den nævnte grænsesag med blikkenslagerne. Forbundsformand H.P. Hansen henstillede, at man lod Blikkenslagerenes Fagforening forhandle om en lønforhøjelse ved arbejdet med gas og vand. Hvis det lykkedes for blikkenslagerne at få lønforhøjelse, "da forlanger smedene den samme gennemført hos smedemestrene," og det ville man få Forbundets støtte til. Forbundsformanden understregede, at hvis blikkenslagerne kom ud i en strejke, så måtte smedene ikke lave gas- og vandarbejde. På den måde nåede man et stykke af vejen med at løse grænseproblemerne.

I liv og død

Det var også på januarmødet, at formanden foreslog et udvalg "til at lave love for foreningsbegravelse og andet af den slags ting". På det næste møde d. 5. februar kom udvalget med et detaljeret regelsæt:

1. Når et medlem eller medlems hustru eller børn er afgået ved døden og behørig anmeldelse derom er rettet til bestyrelsen bliver følgende at iagttage med hensyn til den afdødes begravelse.

2. Ved et medlems begravelse skal alle i byen værende medlemmer følge den afdøde til kapel.
3. Ved et medlems begravelse skal ligeledes alle medlemmer følge samt hvis det tillades foreningens fane.
4. Ved et medlems hustrus begravelse skal 20 medlemmer følge til kapel og begravelse.
5. Ved et barns begravelse skal 12 medlemmer følge til kapel og begravelse.
6. Ved et medlems begravelse skænker foreningen en krans med bånd og signatur.
7. Når et tilsagt medlem udebliver haver han at erlægge en bøde af 1 krone, som tilfalder foreningen og betales senest ved første mødeaften og han tilsiges næste gang igen. NB Mulkten bortfalder ved bortrejse eller sygdom.
8. kassereren fører bog over og tilsiger medlemmer som skal møde uden løn.

Forsiden af afdelingens første protokol fra 1893.

Reglementet blev vedtaget og underskrevet af formanden og to andre medlemmer, og det viser meget om sammenholdet blandt afdelingens medlemmer.

Men smede var ikke overraskende også til fest, og man fandt i 1897 på noget, som blev kaldt for "bøfgilder". Her fik hver mand "en bøf med brunede kartofler og diverse akvavitter, en bajer og bagefter smørrebrød og ost". De var nok ikke sultne efter den menu! Det var ikke de eneste selskabeligheder, der fandt sted. Hvert år blev der holdt en stiftelsesfest, en juletræsfest, en udflugt og forskellige andre sociale og politiske arrangementer. Desuden deltog man i De samvirkende Fagforeningers 1. majmøde og grundlovsfest, ligesom man kunne være med, når der blev arrangeret udflugter med enten tog, båd eller hestevogn.

Dagligdagen i fagforeningen

Foreningens hverdag blev ikke overraskende præget af medlemmernes problemer, og på møderne havde de mulighed for at fremlægge deres sager. Skruebrækkerproblemet blev derfor taget op igen i marts 1898, og nu vedtog medlemmerne, at der skulle hænges en liste med skruebrækkernes navne i fælleslokalet, og den skulle indrammes – "sort og så simpel som muligt".

På det samme møde fortalte maskinarbejder Staal om nogle problemer hos maskinfabrikant Højer, hvor han var blevet fyret midt i akkorden. Han mente, at det var i strid med aftalen fra september 1897. Staal søgte at få hjælp fra hovedbestyrelsen, så han kunne få sit tilgodehavende på 67 kr. - vi ved bare ikke om det lykkedes.

I juli 1898 var der problemer hos både Maglekilde Maskinfabrik og hos smedemester Hansen i Algade. Begge steder fik smedene kun 28 øre i timen, men det viste sig at være i orden, fordi lønnen ikke var en del af forliget fra september 1897 - derfor måtte afdelingen og Forbundet stadigvæk kæmpe for de 30 øre, som var fastlagt i Odense-programmet.

Den store lockout i 1899

En af de vigtigste arbejdskampe i fagbevægelsens historie fandt sted i sommeren 1899. Det startede som en lille snedkerkonflikt i 7 jyske byer, fordi svendene ikke ville acceptere overenskomsten, hvor arbejdsgiveren stadigvæk bestemte det hele. Uroen bredte sig meget hurtigt til resten af landet og de øvrige fag. Smedene blev ligesom de andre faggrupper lockoutet d. 2. maj, og Roskildeområdet blev også ramt. Det

er svært at få overblik over omfanget, men i Roskilde Dagblad nævnes, at to virksomheder med i alt 23 smede blev ramt af konflikten. Men det virker ikke sandsynligt, at konflikten var så begrænset, når man ser, hvor hårdt arbejdsgiverne havde stået de foregående år.

Det var ikke lockouten, som fyldte mest for afdelingens bestyrelse. I Roskilde var der nemlig flere andre problemer - selv om man naturligvis drøftede lockouten.

DANSK SMEDE- OG MASKINARBEJDER-FORBUND
HOVEDBESTYRELSEN.
LARSLEJSTRÆDE 1. KØBENHAVN K.
TELEFON 5121.

Den 23/11 1905

Hr.
A. Larsen Roskilde

Gode Kællinge! Da jeg i
sammen var med hos Eder, lovede
jeg, inden ret længe, at komme
igen, fordi nærmest at der den
dag kom saa faa til Mødet.
At vilde der, med den nye Over-
inspektant, var en rigtig An-
ledning og hvis det maatte
fåse Eder vil jeg komme
med til Eder paa Kærdeag
Aften og holde et Møde. Men
hvil mig angaaende en
Meddelelse om hvorvidt
det kan lade sig gøre,
jeg vil saa med det Tøj,
som er der med 8 Tider.

Venlig Hals
J.A. Hansen

Brev til formand
Anders Larsen, der var
formand i Roskilde,
fra forbundsformand
I.A. Hansen. Brevet
blev fundet af mig
i en arkivkasse med
fagforeningens ældste
protokol.

Før lockouten brød ud, havde man på generalforsamlingen d. 22. januar drøftet problemerne, man havde med fabrikant Høyer fra Maglekilde Maskinfabrik. Protokollen nævner ikke, hvad der var galt, men man besluttede "at sende en skrivelse til Høyer med hensyn til forholdene sammesteds".

Formanden henvendte sig til Forbundet om hjælp, men da man ikke havde hørt noget d. 22. april, besluttede generalforsamlingen, at man skulle blokere maskinfabrikken, hvis man ikke hørte noget inden 8 dage.

Da der ikke kom noget svar fra Forbundet, meddelte Staal på et medlemsmøde d. 6. maj, at han havde været henne hos Høyer. Her havde man talt om arbejdernes medlemskab i fagforeningen, og Høyer mente, at det var helt i orden. Han havde dog gentaget, at hvis der blev etableret en blokade af hans værksted, "så ville han anlægge sag mod fagforeningen". Derefter havde Staal igen skrevet til hovedbestyrelsen uden at få svar. Nu var der både den landsdækkende og en lokal konflikt.

Lockouten nævnes i protokollen d. 24. maj, fordi hovedbestyrelsen ville have at vide, "hvor mange arbejdende og ikke-arbejdende, der var i afdelingen".

Konflikten varede hele sommeren, og den ramte arbejderbefolkningen meget hårdt. Det var svært at finde penge til husleje, mad og fagforeningskontingent - det fik flere til at melde sig ud af fagforeningen. Men da det så mest sort ud, kom der fødevarehjælp fra mange bønder, og der var mange arbejderbørn, som i længere tid kom ud på en bondegård. Begge initiativer gjorde livet lettere i mange arbejderhjem. Der står ingenting om lockouten i afdelingens protokol, formentlig fordi den i realiteten var uden for afdelingens regi, men der er ingen tvivl om, at den var tæt på alle medlemmerne.

Konflikten sluttede d. 5. september, med det der blev kaldt "Septemberforliget" - det var de første generelle arbejdsretlige regler i Danmark, som i praksis var arbejdsmarkedets "grundlov", indtil der i 1960 kom en ny "Hovedaftale".

Septemberforliget fastlagde regler for overenskomstforhandlingerne og for de kollektive kampskridt, der måtte bruges i forbindelse med forhandlingerne.

Der blev indført en voldgiftsdomstol, som skulle "dømme" i sager om overtrædelse af overenskomsten i dennes gyldighedstid. Forliget fastslog, at det var "arbejdsgiverens ret at lede og fordele arbejdet samt anvende den efter dennes skøn til enhver tid passende arbejdskraft".

På fagforeningens generalforsamling d. 10. september

blev regnskabet for lockouten læst op og godkendt - det understreger, at fagforeningen havde været mere involveret i konflikten, end hvad der var fremgået af protokollen.

Man vendte hurtigt tilbage til hverdagen, og i oktober holdt man den årlige stiftelsesfest. Den blev holdt på Fjordvilla, som for første gang nævnes i protokollen i et referat fra d. 7. oktober 1899. Fællesorganisationen havde i 1899 købt Fjordvilla, hvor den lokale fagbevægelse kunne holde møder og fester.

Industrialiseringen giver nye udfordringer

I de første 10 år af afdelingens historie var smede- og maskinfaget inde i en rivende udvikling, som ændrede det traditionelle smedehåndværk. I gamle dage var det færdige produkt afhængigt af smedens faglige kunnen, og alt det producerede var i princippet enkeltstående produkter. Den nye tid gav nye produktionsformer med nye muligheder: man kunne producere fuldstændig ens varer og til en lavere pris. Der var kommet maskiner ind på arbejdspladsen, som forarbejdede forskellige dele af processen, og det forenkledede ofte den indsats, som svenden skulle yde. Fabrikanterne mente, at arbejdsindsatsen ikke krævede den gamle faglige håndværksmæssige baggrund, og de så en mulighed for at anvende ufaglært arbejdskraft til en lavere løn.

Den nye situation tilspidsede forholdet mellem lønmodtagerne og arbejdsgiverne, men der udviklede sig samtidigt en interessekonflikt mellem faglærte håndværkere og ufaglærte arbejdere.

Den konflikt var ikke på bølgelængde med fagforeningernes mål om i solidaritet at kæmpe for bedre løn- og arbejdsvilkår. Den førte til en kamp om retten til at udføre bestemte former for arbejde, og det førte ofte til, at man søgte at øge organiseringen indenfor eget område. Når en fagforening eller et fagforbund blev stærkere, havde de bedre muligheder for at forhandle fagets forhold med fabrikanterne, som kun skulle ansætte folk fra det pågældende fag. På samme tid kom der et modkrav fra fabrikanterne: de uddannede svende måtte kun tage arbejde hos virksomheder, der var organiseret i mesterforeningerne. Det ville styrke mesterforeningerne, og det var der mange fagforeningsfolk, der var modstandere af. Det er i bund og grund begyndelsen til det, som vi i dag kalder "den danske model", fordi det understregede forhandlingens virkelige sigte: at begge parter skal kunne give for at få.

Problemet blev understreget af Septemberforligets bestemmelse om, at det var arbejdsgiveren, der ledte og fordelte arbejdet – det betød, at arbejdsgiveren bestemte, hvem der skulle udføre et bestemt arbejde.

Når smedene holdt deres medlemsmøder, blev der altid drøftet alle mulige sager både af faglig og af festlig karakter. Det blev nævnt, når der på Maglekilde Maskinfabrik arbejdede en ufaglært med en boremaskine, og når det var galt hos Nielsen & Olsen, hvor en arbejdsmand arbejdede med rør. Begge sager viser, at afdelingen og medlemmerne var opmærksomme, fordi man mente, at den type arbejde skulle udføres af faglærte svende. Smedene forsøgte at inddrage De samvirkende Fagforeninger i Roskilde og få dem til at opfordre arbejdsmændene til at løse problemet.

Odenseprogrammets krav om 30 øre i timen

Endelig i marts 1900 lykkedes det inden for jernindustrien at få en overenskomst, som gav svendene en minimal-løn på 32 øre i timen og et opsigelsesvarsel på 3 måneder. Dansk Smede- og Maskinarbejder Forbund hævdede under forhandlingerne, at det er vigtigt at få præciseret, hvilket arbejde der skulle udføres af de faglærte – men det ville arbejdsgiverne ikke være med til, og de henviste til deres ledelsesret fra Septemberforliget.

På trods af at martsoverenskomsten fra 1900 skulle dække perioden frem til d. 1. april 1901, blev den allerede opsagt i april 1900 - gældende fra d. 28. december 1900. Det meddelte smedeforbundets hovedbestyrelse i et brev, som blev læst op på et møde d. 13. april. Opsigelsen skyldtes, at der var en eller flere mestre, som ikke ville betale den overenskomstmæssige løn. Forbundet pålagde derfor afdelingerne, at de skulle kontrollere, at svendene virkelig fik 32 øre i timen.

Den nye konflikt betød, at jernindustrien ikke var dækket af en overenskomst, før der var en ny aftale i januar 1902.